

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ทำการประเมินผลการพัฒนาประเทศในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมา มีผลสรุปว่าเป็นการพัฒนาที่ไม่สมดุล เนื่องจากประสบความสำเร็จเฉพาะปริมาณ แต่ขาดความสมดุลด้านคุณภาพ จึงอาจกล่าวได้ประการหนึ่งว่าเป็นการพัฒนาที่ขาดภูมิคุ้มกันและไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากกระแสโลกาภิวัตน์และเศรษฐกิจยุคใหม่ได้ ยังผลให้มีการพึ่งพาตนเองน้อยลง นอกจากนี้ การพัฒนายังก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดจากความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบทมากขึ้น เช่น คนในชนบทต้องละทิ้งถิ่นฐานเข้าสู่เมืองเพื่อแสวงหาหนทางในการสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544: 11)

ในการแก้ปัญหาดังกล่าวตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ซึ่งได้เน้นการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือการเน้นแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองและสังคม ตลอดจนการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน ทำให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้มีทิศทางที่มุ่งเน้นให้การสนับสนุน กระตุ้นการดำเนินงานของชุมชนต่างๆ ตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติกรอบวิสัยทัศน์และทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 โดยยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทางให้การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดี และความพอประมาณอย่างมีเหตุผล ทั้งนี้ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและค่านิยมร่วมมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย โดยกำหนดยุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืน โดยการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งของการพัฒนาในทุกๆ ด้าน พัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้เข้มแข็ง เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พัฒนาเครือข่ายภาคประชาชนและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างครบวงจร

ปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชนได้เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาที่กล่าวในขั้นต้น ที่ให้ความสำคัญในเรื่องธุรกิจชุมชน โดยมี

วัตถุประสงค์เพื่อยกระดับรายได้ พัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ให้พึ่งพิงตนเองได้อย่างแท้จริง และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยรวม และถึงแม้ว่าภาพรวมของวิสาหกิจชุมชน ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจะเติบโตขึ้นอย่างค่อนข้างเห็นได้ชัด โดยการสนับสนุนจากนโยบายต่างๆ ของรัฐ แต่เมื่อพิจารณาในระดับหน่วยย่อยของแต่ละธุรกิจ พบว่ายังคงประสบปัญหาทั้งในเรื่องของคุณภาพสินค้า ประสิทธิภาพการผลิตที่ต่ำ อุปสรรคในด้านการตลาด รวมถึงปัญหาการจัดการองค์การ

การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ซึ่งผู้วิจัยจะทำการศึกษาเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกตการณ์ประกอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ในด้านรูปแบบการจัดการองค์การ โครงสร้างการผลิต การตลาด และการเงิน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในด้านต่างๆ เพื่อสามารถวางแผนทางในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจต่อไป โดยในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง เพื่อวิเคราะห์ถึงผลการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตีเหล็กบ้านฝายมูล ซึ่งอยู่ในพื้นที่ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน จากการสัมภาษณ์เบื้องต้น พบว่าราษฎรหมู่บ้านฝายมูล สืบเชื้อสายมาจากชาวไทยพวน ที่ยึดอาชีพตีเหล็กมาตั้งแต่อดีต มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองขวาง เมืองมอก และเมืองสอย ซึ่งปัจจุบันเป็นเมืองที่อยู่ในการปกครองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ชาวไทยพวนได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่จังหวัดน่าน พร้อมกับนำเอาวัฒนธรรมการตีเหล็กที่ได้สืบทอดกันมา ถ่ายทอดสู่ลูกหลาน จนได้มีการก่อตั้งกลุ่มตีเหล็กขึ้นเป็นครั้งแรกในปี 2519 แต่ประสบปัญหาในเรื่องที่ดินในการจัดตั้งที่ทำการกลุ่มฯ จึงทำให้การรวมกลุ่มในครั้งนั้นไม่ประสบความสำเร็จ จนกระทั่งในปี 2532 โดยการสนับสนุนจากกรมพัฒนาชุมชน ทำให้กลุ่มฯ ได้จดทะเบียนอย่างเป็นทางการ นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ผ่านทางศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มฯ ดีขึ้นเรื่อยมาเป็นลำดับ

จากการที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมได้จัดทำและดำเนินโครงการหมู่บ้านอุตสาหกรรมระยะแรกตั้งแต่ปีงบประมาณ 2537-2539 ซึ่งเป็นแนวทางในการสนับสนุนและช่วยเหลือการประกอบอาชีพอุตสาหกรรมและหัตถกรรมในครอบครัว รวมถึงกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชนบท ในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือโดยความรับผิดชอบของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินงานตามโครงการ ซึ่งจากผลการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี จึงมีการดำเนินโครงการหมู่บ้านอุตสาหกรรมในระยะที่ 2 ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2540-2542 ซึ่งในระยะที่ 2 ของโครงการนี้ หมู่บ้านฝายมูลได้รับคัดเลือกเข้าร่วมเป็นหมู่บ้านเป้าหมายของโครงการ โดยได้รับการฝึกอบรมในด้านต่างๆ เช่น การวางแผนโครงสร้างและบริหารกลุ่ม การยกระดับความรู้ความสามารถใน

ด้านการผลิต การส่งเสริมด้านการตลาด รวมถึงการสนับสนุนแหล่งเงินทุน และการให้คำปรึกษา แนะนำในด้านต่างๆ เป็นต้น

การเข้าร่วมในโครงการหมู่บ้านอุตสาหกรรมของกลุ่มตีเหล็กบ้านฝายมูล เมื่อพิจารณาเกณฑ์การวัดระดับหมู่บ้านอุตสาหกรรม(ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่1) หลังจากดำเนินการ พบว่าสมาชิกกลุ่มฯ มีรายได้เพิ่มขึ้น ความเข้มแข็งรวมถึงความยั่งยืนของกลุ่มฯ อยู่ในระดับ A คือ ดีมาก จนทำให้กลุ่มตีเหล็กบ้านฝายมูล ได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านอุตสาหกรรมดีเด่น ในปี 2542 จากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และนอกจากนี้ในปีปัจจุบันผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ยังได้รับการ คัดเลือกเข้าร่วมในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์อีกด้วย

การให้สัมภาษณ์ในเบื้องต้นของผู้นำกลุ่มตีเหล็กบ้านฝายมูล พบว่า กลุ่มฯ มีสมาชิกเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 73 ราย สามารถผลิตผลิตภัณฑ์จากเหล็ก เพื่อใช้ในการเกษตรรูปแบบต่างๆ เช่น มีดพรวน จอบ เสียม เคียว มีดทำคร้ว ค้อน ใบมีดตัดหญ้า และอุปกรณ์ประเภทต่างๆ ที่ผลิตจากเหล็ก สามารถสร้างรายได้ให้แก่หมู่บ้านและสามารถเลี้ยงตนเองได้ อย่างไรก็ตามกลุ่มฯ ยังคงมีปัญหาค่าขาดแคลนวัตถุดิบ โดยเฉพาะถ่านที่นำมาใช้เป็นเชื้อเพลิง และปัญหาเงินทุนหมุนเวียนที่ยังมีน้อย นอกจากนี้กลุ่มฯ ยังมีความต้องการในด้านเครื่องจักรและอุปกรณ์ที่จะช่วยทุ่นระยะเวลาในการผลิต ดังนั้นการเลือกกลุ่มตีเหล็กบ้านฝายมูล เพื่อเป็นกรณีศึกษาในการวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน นอกจากจะทำให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงแนวทางการพัฒนา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินการของกลุ่มฯ แล้ว ยังได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ชาวบ้านยังคงยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของกลุ่มตีเหล็กบ้านฝายมูล ในด้านโครงสร้างการ

จัดการองค์กร โครงสร้างการผลิต โครงสร้างการตลาด โครงสร้างทางการเงิน และการระดมทุน

2. เพื่อศึกษาถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในด้านต่างๆ ของกลุ่มตีเหล็กบ้านฝายมูล

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

1.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

ผลการศึกษาที่ได้ จะเป็นประโยชน์ในการเป็นฐานข้อมูลของกลุ่มฯ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กร ตลอดจนการแก้ไขปัญหา ปรับปรุง และพัฒนาวิสาหกิจ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ก่อให้เกิดความเข้มแข็งทั้งในด้านการผลิต การตลาด การเงิน รวมถึงการจัดการองค์กร

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษารายการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบเจาะลึก โดยเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มดีเหล็กบ้านฝายมูล เริ่มทำการศึกษาจากข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน เพื่อให้ทราบโครงสร้างของชุมชน วัฒนธรรม และวิถีการดำเนินชีวิต โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน จากนั้นจะทำการสังเกตการณ์ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากผู้นำกลุ่มดีเหล็ก ในด้านโครงสร้างองค์กร โครงสร้างการผลิต โครงสร้างการตลาด และโครงสร้างทางการเงิน นำมาวิเคราะห์ถึงผลการดำเนินงาน รวมถึงการศึกษา SWOT Analysis โดยพิจารณาจากจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของกลุ่ม อีกทั้งศึกษาถึงศักยภาพในการพัฒนาของกลุ่มดีเหล็กบ้านฝายมูล

1.5 นิยามศัพท์

งานตีขึ้นรูปโลหะ หรือ งานตีเหล็ก หมายถึงการเปลี่ยนรูปร่างโลหะโดยใช้แรงทุบ ของคนตีอัดลงบนชิ้นงาน และไม่ทำให้เกิดเศษ หรือ ไม่จำเป็นต้องปาดผิว การทุบด้วยก้อนโลหะ ชิ้นงานจะเปลี่ยนรูปจากรูปลักษณะหนึ่งไปเป็นรูปร่างอีกลักษณะหนึ่ง เช่น อาจหดสั้นเข้า ยึดตัว ออก ตัดพับงอ หรือม้วนโค้ง เป็นต้น (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ, 2535: 4)

วิสาหกิจชุมชน (Small and Micro Community Enterprise : SMCE) หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็คนติบุคคลใน รูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร. กลุ่มพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2546: ออนไลน์)

หมู่บ้านอุตสาหกรรม หมายถึง

1. หมู่บ้านที่มีการประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนและหัตถกรรมในเชิงธุรกิจอย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมจำนวนหนึ่งอย่างสม่ำเสมอ

- หมู่บ้านที่มีศักยภาพ และได้รับการส่งเสริมอย่างครบวงจรในการพัฒนาอาชีพ
อุตสาหกรรม จนสามารถดำเนินการต่อไปด้วยตนเอง (ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่1, 2543: 2)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved